

- **Hukuk Eğitiminde Temel Esaslar**
- **Olay Çözüm Tekniği**
- **Hukuk Kurallarının Anlaşılması (Yorum)**
- **Hukukun Uygulanmasında Mantık Kurallarının Yeri ve Önemi**
- **Hukuk Kuralının Uygulanması**
- **Hâkimin Hukuk Kuralı Koyması**
- **Yorum, Kanun Boşluğu, Hâkimin Takdir Yetkisi**
- **Sözleşme Kaynaklı Hukukî İhtilafların Çözümünde Yöntem**



FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2024

Mayıs 2024

ISBN: 978-975-368-988-5

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 48596

YAYINLAYAN



Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 48596

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

TAKDİM

Diğer bilim dalları gibi hukuk bilimi için de "*yöntemler*" geliştirilmiştir. Bu yöntemler hukukun temel ilkelerinin belirlenmesi suretiyle hukukçulara rehberlik eder ve hukuku anlaşılır kılar. Aynı zamanda âdil ve doğru yargılara ulaşmanın bir tür garantisi olarak kabul edilir.

Hukukun anlaşılması ile uygulanmasında kullanılan bu yöntemler bütün hukuk alanları için (kural olarak) aynıdır. Nitekim maddi hukuka ilişkin bütün alanlarda hukuk kuralı ile kuralı ifade etmek için kullanılan kavramların anlaşılması, (eğer gerekli ise) yorumlanması ve nihayet ilgili hukukî soruna uygulanması söz konusudur. Yine hukukun temel kavramları da hukukun tüm alanlarında aynı şekilde anlaşılır ve kullanılır. Aynı durum hiç kuşkusuz yorum (söze göre yorum, sistematik yorum, kanunun amacı gibi) ile hukukun uygulanmasında kullanılan yöntemler-*kıyas, zıt anlam (argumentum a contrario), evleviyet (argumentum a fortiori), saçmalık argümanı (argumentum ad absurdum)*- bakımından da geçerlidir. Bu nedenle hukuk metodolojisi ile uğraşanların, konuyu anlatmak için verdikleri örnekleri tercihan kendi uzmanlık alanlarından (medeni hukuk-borçlar hukuku, ceza hukuku, anayasa hukuku, idare hukuku gibi) seçmesi, ilgili yöntemleri öğrenmek ve öğretmek açısından bir sorun kaynağı (veya eksiklik) olarak görülemez. Hatta bu yola başvurulması aynı zamanda kaçınılmazdır çünkü bu nitelikte bir yöntem yalnızca üzerine yazılmış teorik

IV

eserleri okuyarak ve ezberleyerek öğrenilemez ve öğretilemez; kullanılan yöntemin değerinin, etkinliğinin ve sınırlarının anlaşılabilmesi için ilgili alanda karşılaşılan hukukî sorunlara uygulanması ve diğer hukukçular tarafından nasıl uygulandığının da gözlemlenmesi gerekir¹.

Hukuk biliminde yöntemler hukukçunun doğru düşünmesini ve hukuka uygun sonuçlara ulaşmasını sağlar. Buna rağmen hukukçuya, somut bir hukukî sorunun çözümünde hangi yöntemin ne zaman ve nasıl uygulanacağını gösteren, emredici bir "*hukukî yöntemler kanunu*" bulunmadığı da malumdur. Bu nedenle, belirli yöntemlerin "*mekanik*" bir şekilde kullanılmasının doğru ve adil sonuca ulaşmanın garantisi olarak görülmesi de elbette isabetli olmaz. İdeal sonuca ulaşılması bakımından, bu yöntemleri kullanan hukukçunun mesleki yeterlik ve kabiliyetleri de çok önemli bir role sahiptir. Bir hukuk kuralı gerek yorumlanırken gerekse somut bir ihtilafa uygulanırken, ilgili hukukçunun algı, birikim, mesleki yetenek ve kabulleri göz ardı edilmesi mümkün olmayacak kadar önem arz eder. Özellikle hâkime verilen takdir yetkisi de devreye girince, durum iyice karmaşık bir hâl almış olabilir. Dolayısıyla hukukun anlaşılması ve uygulanmasına ilişkin yöntemlerin bilinmesi ve öğretilmesi kadar önemli bir diğer husus da hukukçunun akademik açıdan donanımlı (iyi) ve karakter bakımından âdil olmasıdır. Romalı *Ulpianus*'un "*hukuk iyi ve âdil olanın sanatıdır*" (*Ius est ars aequi et boni*) demesi boşuna değildir.

¹ Puppe, sh. 19.

Bu eser için “Medenî Hukukun Uygulanmasında Yöntem” başlığının tercih edilmiş olmasından hareketle “sanki bu alanda bambaşka yöntemler bulunuyor ve kullanılıyormuş” fikrine kapılmak isabetli bir yaklaşım olmayacaktır. Bu ismin tercih edilmesinin sebebi hukukun anlaşılması ve uygulanmasında kullanılan yöntemlerin “medenî hukuk alanına özgü hukukî sorunlar” üzerinden anlatılmış olmasıdır. Elbette diğer bir gerekçe de medenî hukuk alanına ilişkin hukukî sorunların doğumuna yol açan hukukî olayların (özellikle hukuk eğitimiye yeni başlayanlar dahil) herkesin her ân karşılaştığı ve dolayısıyla herhangi bir zorlukla karşılaşmadan zihninde canlandırabileceği olaylar olmasıdır.

Hukuk eğitiminin, öğrencilere sadece teorik hukuk bilgisini aktarmakla kalmaması, aynı zamanda hukuku bilimsel olarak anlamak ve hukukî olaylara uygulamak için kullanılan yöntemlerin anlaşılmasını da sağlaması gerekir. Bu sebeple hukuk eğitiminde uygulama çalışması, özellikle pozitif hukuka ilişkin dersler bakımından vazgeçilmezdir. Uygulama çalışmasına konu edilen olaylar, genellikle “kurgu” niteliği taşıya ve günlük hukukî sorunlara uzak gibi görünse de aslında öğrenciye karmaşık hukukî sorunlara çözüm üretme yeteneği kazandırma amacı taşır. Temel hedef öğrenciye hukukçu bakış açısı kazandırmak ve hukuk eğitimi esnasında öğretilen yöntemleri kullanarak olaylara çözüm üretmenin yol ve yöntemlerini göstermektir. Bu çalışmamızın temel amacı da hukuk eğitiminde önem arz eden temel ilke ve kuralları “gerçekten hukukçu olmak isteyenlere” aktarmak, özellikle de olay çözüm tekniğinin hukuk eğitimi açısından anlam ve önemini izah edebilmektir. Bu bağlamda öncelikle hukukî olay (uygulama örneği) çözüm tekniğine ilişkin temel ilke ve kurallar açıklanacak; akabinde ise “hu-

VI

kukun uygulanması” başlığı altında ele alınabilecek konular ana hatlarıyla açıklanacaktır.

Neredeyse bütün akademik çalışmaların durumunda olduğu gibi, elinizdeki bu çalışmanın ortaya çıkmasında yardım ve desteğini gördüğüm kıymetli mesai arkadaşlarım oldu. Bunların başında Aslı (Küçükaydın) ile Beyza’yı (Akkanat-Öztürk) özellikle anmak isterim. Onların teşviki (ve her türlü akademik desteği) olmasaydı bu eseri final sınavlarından önce yayınlamayı herhalde başaramazdık. Yardım ve destek deyince birlikte çalıştığımız diğer asistan arkadaşlarımızı (Furkan Eken ile Abdullah Korkmaz) da zikretmemek onlara haksızlık olurdu. Hepinize birden teşekkür ediyor ve elbette desteğinizi bundan sonra da devam ettirmenizi bekliyorum.

Beykoz, 6 Mayıs 2024

Halil Akkanat

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	III
KISALTMALAR CETVELİ.....	XIII

Ş1. HUKUK EĞİTİMİNDE TEMEL ESASLAR

I. Medeni Hukuk Eğitiminde Olay Çözümünün Yeri ve Önemi.....	1
II. Hukuk Eğitiminde Kullanılan Temel Araçlar	3
A. Mevzuat derlemeleri	4
B. Ders kitapları.....	7
C. Pratik çalışma ve mahkeme kararı derleme kitapları	8
D. Şerhler.....	8
E. Monografiler ve makaleler	10
F. Hukuk terimleri sözlüğü	10
G. Dijital kaynaklar	11
III. Hukuk Metodolojisi Nedir ve Ne İşe Yarar?	14
IV. Medeni Kanun'un Uygulanması.....	18
V. Hukuk Eğitiminde Sınavların Yeri ve Amacı	19
VI. İçerik Olarak Sınav Yöntemleri	24
A. Genel bilgiler	24
B. Sınav tarzı olarak “klasik yöntem” ve “olay çözüm tekniği”	26
1. Genel bilgiler.....	26

VIII

2. İddia ve savunmaların değerlendirilmesi açısından.....	29
3. İlgili hukuk kuralının tespit edilmesi açısından	31
4. İlgili hukuk kuralının içeriğinin aydınlatılması açısından.....	32
5. Altılama faaliyeti ve sonuç aşaması açısından	34

Ş2. OLAY ÇÖZÜM TEKNİĞİ

I. Temel Esaslar	35
II. Lisans Sınavlarında Olay Çözüm Tekniği.....	38
III. Yazı ile İfade Yöntemi.....	39
IV. Olay Çözümünde Takip Edilmesi Gereken Aşamalar (Adımlar)	46
A. İlgili hukukî sorunun belirlenmesi	46
1. Maddi vakıaların tespiti açısından	46
2. Kim, kimden, neyi, hangi sebeple ve hangi süre içerisinde isteyebilir?	49
B. Uygulanma ihtimali bulunan hukuk kuralı/kurallarının belirlenmesi.....	57
1. Genel bilgiler.....	57
2. İlgili (yazılı) hukuk kuralı.....	61
3. İlgili (yazılı olmayan) hukuk kuralı: Örf ve âdet hukuku.....	75
C. İlgili hukuk kuralının içeriğinin aydınlatılması.....	79
1. Genel bilgiler.....	79
2. Yazılı hukuk kuralları.....	82

IX

a. Yazılı hukuk kuralının içeriğinin birden fazla hukuk normundan anlaşılması	88
b. Hüküm içi boşlukların doldurulması	90
3. İctihat ve örf âdet hukuku kaynaklı hukuk kuralları.....	93
4. Hukukun temel ilkeleri ve genel hükümler	96
D. Hukuk kuralının somut olaya uygulanması (" <i>atlama</i> " faaliyeti).....	99
E. Sonuç/Hüküm	107

Ş3. HUKUK KURALLARININ ANLAŞILMASI (YORUM)

I. Genel Olarak Yorum Faaliyeti.....	110
II. Kanunun İçerik Olarak Yapısı (Lafız)	113
III. Kanunun Yorumlanması	116
A. Genel bilgiler	116
B. Yorum ihtiyacı.....	119
C. Yorumu yapan kişiye göre yorum türleri	121
1. Yasama yorumu	121
2. Yargısal yorum – Kazai içtihat	121
3. Bilimsel yorum – İlmi içtihat	122
D. Yorum malzemeleri – Yoruma tâbi tutulacak metinler.....	123
1. Genel bilgiler.....	123
2. Metin: Lafzın değerlendirilmesi (Semantik yorum)	124
3. Diğer yorum araçları (malzemeler)	129
a. Genel bilgiler	129

b. Hazırlık çalışmaları	131
c. Madde başlıkları	131
d. Kanunun sistematik yapısı	132
e. Mukayeseli hukuk	135
E. Kanunun amacı (ratio legis)	136
1. Genel bilgiler	136
2. Kanun koyucunun iradesinin ortaya çıkartılması	140
F. Medeni Kanun'un benimsediği yorum sistemi	141
G. İstisna getiren (özel kanun) hükümlerin yorumlanması	149
H. Düzeltici yorum, dar yorum, genişletici yorum	150

Ş4. HUKUKUN UYGULANMASINDA MANTIK KURALLARININ YERİ VE ÖNEMİ

I. Genel Bilgiler	152
II. Doğrudan Uygulama ve İstisnaları	154
A. Kanunu doğrudan uygulama	154
B. Kanunun lafzen uygulanmasının istisnaları	155
1. Zıt anlam itibarıyla (mefhumu muhalif – a contrario) uygulama	155
2. Evleviyet (öncelik— a fortiori) yoluyla uygulama	156
3. Kıyasen uygulama	157
4. Kanunun ruhu (özü) ile uygulanması	159
III. Mantık ve Hukuk Kurallarına Dayalı “GEREKÇE”	160

Ş5. HUKUK KURALININ UYGULANMASI

I. Genel Bilgiler	162
II. Belirlenen Kuralın Uygulanabilir Olması.....	165
A. Özel hüküm – genel hüküm ilişkisi.....	167
B. Devletlerarası (Milletlerarası) hukukun uygulanması	170
C. Yer itibarıyla uygulanma	171
D. Zaman itibarıyla uygulanma.....	173
E. Nitelik itibarıyla uygulanma.....	175
F. Akdî sorumlulukta sözleşmenin önceliği.....	177
III. Mahkeme Kararlarının Hukuk Kaynağı Olmaması	177

Ş6. HÂKİMİN HUKUK KURALI KOYMASI

I. Genel Bilgiler	180
II. Hâkimin Hukuk Kuralı Koymasının Şartları.....	182
III. Hâkimin Hukuk Kuralı Koymasında Yöntem	186
A. Temel İlkeler	186
B. Bilimsel Görüşler ve Mahkeme Kararlarının Etkisi	190
IV. Kanun'un Anayasa'ya Aykırılığı Meselesi	192

Ş7. YORUM, KANUN BOŞLUĞU, HÂKİMİN TAKDİR YETKİSİ

I. Kanun Boşluğu, Doldurulması ve Yorum ile Bağlantısı.....	194
II. Hâkimin Takdir Yetkisi.....	201
III. Karşılaştırma (Yorum- Takdir Yetkisi- Boşluk Doldurma).....	204

§8. SÖZLEŞME KAYNAKLI HUKUKÎ İHTİLAFLARIN ÇÖZÜMÜNDE YÖNTEM

I. Genel Bilgiler	206
II. Olay Çözüm Tekniği ve Sözleşme.....	210
III. İrade Beyanlarının Yorumlanması	211
IV. Sözleşmenin Yorumu.....	212
A. Sözleşmenin Hukukî Niteliğinin (tipinin) Belirlenmesi.....	212
B. Sözleşmenin İçeriğinin Belirlenmesi	213
C. Sözleşmenin Tamamlanması	221
D. Kanun Hükümlerinin Sözleşme İlişkisine Uygulanması.....	224
YARARLANILAN KAYNAKLAR	227
Medenî Hukuka Giriş ve Kişiler Hukuku Ders Kitapları	234
Medenî Hukuka Giriş ve Kişiler Hukuku Uygulama Çalışması Kitapları	236
KAVRAM DİZİNİ.....	237
KURAL DİZİNİ	242

KISALTMALAR CETVELİ

AB	: Avrupa Birliđi
ABD	: Ankara Barosu dergisi
Abs.	: Absatz
AcP	: Archiv für die civilistische Praxis
Aufl.	: Auflage
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
Art.	: Artikel
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY	: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
b.	: bent
B/bkz.	: B/bakınız
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
BGH	: Bundesgerichtshof
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts
BK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
BVerfG	: Bundesverfassungsgericht
C	: Cilt
CFR	: Mal Bedeli ve Navlun/Cost and Freight
CIF	: Mal Bedeli, Sigorta ve Navlun/Cost Insurance and Freight
CIP	: Navlun ve Sigorta Masrafları Ödenmiş olarak Teslim/Carriage and Insurance Paid to

XIV

CISG	: Milletlerarası Mal Satımına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması
CPT	: Taşıma Ödenmiş Olarak/Carriage Paid to
Ç/çev.	: Çeviren
DDP	: Gümrük Vergisi Ödenmiş Teslim/Delivered Duty Paid
DDU	: Gümrük Vergisi Ödenmeden Teslim/Delivered Duty Unpaid
dn.	: dipnot
E.	: Esas
E/ed.	: Editör/ler
EuGH	: Gerichtshof der Europäischen Union
EXW	: İşyerinde Teslim/Ex Works
f.	: fıkra
GG	: Grundgesetz
HD	: (Yargıtay) Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
Incoterms	: Uluslararası Ticari Terimler/International Commercial Terms
K.	: Karar
K/karş.	: Karşılaştırınız
m./M.	: madde
N.	: Kenar numarası
No.	: Number
Nr.	: Nummer
OR	: Obligationenrecht

Ör.	: Örneğin
özl.	: özellikle
RG	: Resmî Gazete
sh.	: sayfa
S./s.	: S/sayı
t.	: tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliđi
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
Urt.	: Urteil
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vd.	: ve devamı
Vol.	: Volume
Y	: Yargıtay
YİBBGK	: Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
ZGB	: Zivilgesetzbuch